

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 343.102

В.І. БАРИЛЮК

Національна академія внутрішніх справ України

ПРАВОВІ ОСНОВИ РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ “ПО СВІЖИХ СЛІДАХ”

Розглянута юридична природа та слідча практика застосування методу розкриття і розслідування злочинів “по свіжих слідах”.

Ефективність боротьби зі злочинністю залежить від того, як будуть виконувати завдання кримінального судочинства по охороні прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, органи, що ведуть боротьбу із злочинністю, шляхом швидкого і повного розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування Закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний. Тому чітке і швидке виконання цих завдань значною мірою визначає ефективність функціонування всієї системи органів дізнання і досудового слідства.

У спеціальній літературі під розкриттям злочинів прийнято розуміти вирішення головних завдань досудового розслідування: встановлення події злочину і осіб, винних в його скоєнні. Особливе місце в цій діяльності органів дізнання і слідства займає такий її різновид, який нині отримав загальноприйняте найменування “розкриття злочинів по свіжих слідах”. Даний різновид в своєму змісті відображає всі найбільш істотні межі загального процесу розкриття та розслідування злочинів.

Традиційно більше вчених-юристів і практиків правоохоронних органів звикли до поняття “по гарячих слідах”, характеризуючи швидке розкриття злочину. Але, на нашу думку, це поняття значно вужче, ніж поняття “по свіжих слідах”. Якщо ми звернемося до тлумачних словників української мови, то слово “гарячий” означає “який має високу температуру, сильно нагрітий”, тобто, мова йде лише про температуру [1, с. 75]. Звичайно, що поняття “по гарячих слідах” вживалося лише в переносному розумінні, бо мали на увазі свіжі сліди.

Поняття “по свіжих слідах” в літературі також вживається в переносному розумінні. Саме поняття “свіжий” означає такий, що недавно приготувилн, до-

були і т.д., котрий зберігає свої природні хороші властивості [2, с. 158-159], тому це поняття, на нашу думку, більше відповідає суті діяльності органів досудового розслідування при розкритті злочинів.

У своїй гносеологічній сутності розкриття злочинів “по свіжих слідах” відображає об’єктивну необхідність швидкого і повного розкриття злочину, раціонального витрачання часу і сил в цій специфічній області пізнання. Будь-яка подія злочину, як і інша подія матеріального світу, обов’язково відбивається в навколишньому середовищі, викликаючи її певні зміни. Ці своєрідні “відбитки” події або сліди дозволяють органам дізнання і досудового слідства пізнати певні факти: сам злочинний вияв, його причини і наслідки, встановити осіб, причетних до його здійснення. У той же час цим органам доводиться звертати увагу на відомі труднощі, які виникають в процесі такого роду пізнавальної діяльності.

Чим більше часу проходить від моменту здійснення злочину, тим більше “відбитків” події злочину буде зникати або забуватися в свідомості очевидців. І навпаки, чим менше часу від події злочину буде протікати процес пізнавальної діяльності, тим більше буде передумов для більш глибокого проникнення в суть злочинного акту, для більш швидкого і повного встановлення об’єктивної істини по конкретній кримінальній справі.

Юридична природа розкриття злочинів “по свіжих слідах” органічно пов’язана з таким поняттям, як розслідування злочинів. Тому воно (розкриття по свіжих слідах) може здійснюватися лише в умовах процесуальної діяльності органів дізнання і досудового слідства у зв’язку з виявленням злочину.

У криміналістиці висловлення про розкриття злочинів по свіжих слідах зустрічаються ще в працях Г. Гросса, Н. Трегубова і деяких інших вчених на початку

XX століття. На жаль, надалі ця проблема належного освітлення в криміналістичній літературі не дістала.

Лише в другій половині 90-х років XX століття та на початку нинішнього століття вчені-криміналісти Р.С. Белкін, П.Д. Біленчук, В.С. Кузьмичов, В.В. Головач, Г.І. Прокопенко, М.В. Салтєвський, В.Ю. Шепітько, Н.П. Яблуков знову розпочали досліджувати проблемні питання методики й тактики розкриття та розслідування злочинів по свіжих слідах. Так, наприклад, П.Д. Біленчук, В.В. Головач, М.В. Салтєвський зазначають, що розкриття злочину в юридичній літературі розглядають в різних аспектах: процесуальному (у зв'язку зі стадіями кримінального судочинства), оперативному (вважаючи злочин розкритим, коли встановлена особа та зібрані матеріали, що необхідні для порушення кримінальної справи) та криміналістичному (як слідчу діяльність органу попереднього слідства, оперативну діяльність органу дізнання та результатів розслідування) [3, с.184]. Це цікава думка, але вона вимагає додаткового уточнення деяких питань. Так, наприклад, розкриття злочину в процесуальному аспекті - у зв'язку зі стадіями кримінального судочинства, що необхідно під цим розуміти? Далі, необхідно було б пояснити, що розкриття злочину в криміналістичному аспекті - як слідчу діяльність органу досудового розслідування, оперативну діяльність органу дізнання та результатів розслідування, необхідно розуміти як найбільш повну.

Подібні думки висловлює М.В. Салтєвський у підручнику по криміналістиці у главі 26, яка називається "Розкриття злочинів по гарячих слідах". Він зазначає, що "у літературі розкриття злочину розглядають у різних аспектах: процесуальному (у зв'язку зі стадіями кримінального судочинства); оперативному (злочин вважається розкритим, коли виявлено особу і зібрано матеріали, необхідні для порушення кримінальної справи) та криміналістичному. Розкриття злочину в криміналістичному аспекті розуміється як: а) завдання кримінального судочинства; б) слідча (дізнавальна) діяльність і в) результат розслідування [4, с.285].

Розкриваючи всі три аспекти, автор посилається на чинний кримінально-процесуальний закон: при поясненні пункту а) завдання кримінального судочинства – посилається на ст.2 КПК України – завдання кримінального судочинства; при поясненні пункту б) слідча (дізнавальна) діяльність і в) результат розслідування – знову ж посилається на цю ж ст.2 КПК та пояснює всю діяльність слідчого в рамках кримінально-процесуальної діяльності. Тому важко зрозуміти, в чому ж різниця між процесуальним (у зв'язку зі стадіями кримінального судочинства) та криміналістичним аспектами розкриття злочинів?

В.С. Кузьмичов і Г.І. Прокопенко під розкриттям злочинів за "гарячими слідами" розуміють умовне поняття, оскільки "гарячі сліди" – це звичайні матеріальні та ідеальні сліди відображення, використання яких

умовно обмежено часом (як правило, трое суток з моменту, коли було виявлено ознаки злочину чи поступила заява про нього. В окремих, особливо складних випадках, цей термін збільшують до 10-15 суток) [5, с.338]. Якщо не враховувати русизми – "суток", то виникає декілька запитань: по-перше, оскільки "гарячі сліди" – це звичайні матеріальні та ідеальні сліди відображення, використання яких умовно обмежено часом - трое діб з моменту, коли було виявлено ознаки злочину чи поступила заява про нього, або 10-15 діб, то хто і при яких саме конкретних умовах визначає конкретний строк розкриття злочину? По-друге, чому ці терміни встановлюються відомствами МВС і прокуратури, а не в Кримінально-процесуальному кодексі?

В даний час у теорії і практиці боротьби із злочинністю відзначається зростання інтересу до проблеми розкриття злочинів по свіжих слідах. Завдання такого розкриття полягає не тільки у швидкому встановленні і затримці підозрюваних осіб, але й у зборі максимальної доказової інформації про обставини, місце, час і мотиви учинення злочину

Діяльність слідчого і органу дізнання з метою розкриття злочину по свіжих слідах може здійснюватися, як правило, в умовах початкового етапу розслідування, який являє собою суцільну, взаємопов'язану систему первинних слідчих дій, організаційних, управлінських та оперативно-розшукових заходів.

Безумовно, не виключається можливість в найкоротші терміни не тільки розкрити злочин, але і закінчити його розслідування.

Як відомо, процес виникнення слідів події злочину є ситуаційним, тобто залежить від умов, в яких він мав місце. Практика свідчить, що такі ситуаційні особливості зумовлюють специфіку розслідування злочинів на первинному етапі. Це виявляється в об'ємі і характері початкової інформації, з якою починається розслідування виявленого злочину. В залежності від інформації про особу (особи), що скоїла злочин, є дві ситуації по розкриттю злочину: 1) при виявленні злочину є інформація про особу, що його здійснила (прийнято називати, що такий злочин довершений в умовах очевидності), не вимагає, як правило, великих зусиль по встановленню особи злочинця; 2) коли ж не відома особа, що здійснила злочин (прийнято називати, що такий злочин довершений в умовах неочевидності), при цьому необхідно значно більше затрачувати сил і часу для встановлення особи (осіб), що його скоїла

Аналіз статистики і практики діяльності органів внутрішніх справ і прокуратури свідчить, що в умовах неочевидності здійснюється значна частка таких тяжких злочинів, як умисні вбивства, тяжкі тілесні ушкодження, зґвалтування, бандитизм, вбивства на замовлення, розбійні напади, крадіжки, підпали, фальшивомонетництво, а також злочини, пов'язані з дорожньо-транспортними пригодами.

Процес розкриття злочинів по свіжих слідах зумо-

влюється, насамперед, чинником часу. Як показує слідча практика, ефективне розкриття злочину по свіжих слідах може здійснюватися лише при умові, якщо воно виявлене або про нього повідомили чи заявили в органи внутрішніх справ через нетривалий час після його скоєння.

Сприятливі можливості для здійснення невідкладних слідчих дій і оперативно-розшукових заходів з метою розкриття злочинів по свіжих слідах, як правило, є у випадках, коли злочин, завершений в умовах неочевидності, виявляється на протязі першої доби після його скоєння. Звичайно, потрібно мати на увазі, що в кожному конкретному випадку в залежності від виду злочину і слідчої ситуації можливі і відхилення від вказаних параметрів часу.

При розкритті злочинів по свіжих слідах принцип швидкості знаходить своє вираження в негайному реагуванні органів дізнання і досудового слідства на заяву (повідомлення), що поступила про скоєний злочин, негайне порушення кримінальної справи при виявленні ознак злочинного діяння, проведення невідкладних слідчих дій в поєднанні з оперативно-розшуковими заходами по збиранню і дослідженню доказів, оцінка яких дозволяє в мінімальні терміни визнати встановленими подію злочину і осіб, що його скоїли. Адже зрозуміло, що не можливо завершити розслідування кримінальної справи повністю до кінця, якщо цей злочин не розкритий.

Визначальним моментом при розкритті та розслідуванні злочинів взагалі, особливо по свіжих слідах, є форма і зміст інформації, що є приводом для порушення кримінальної справи, до яких належать:

1) заяви або повідомлення підприємств, установ, організацій, посадових осіб, представників влади, громадськості або окремих громадян;

2) повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу на місці вчинення злочину або з поличним;

3) явка з повинною;

4) повідомлення, опубліковані в пресі;

5) безпосереднє виявлення органом дізнання, слідчим, прокурором або судом ознак злочину.

Справа може бути порушена тільки в тих випадках, коли є достатні дані, які вказують на наявність ознак злочину (ст.94 КПК України).

Заяви або повідомлення представників влади, громадськості чи окремих громадян про злочин можуть бути усними або письмовими. Усні заяви заносяться до протоколу, який підписують заявник та посадова особа, що прийняла заяву. При цьому заявник попереджається про відповідальність за свідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину, про що відмічається в протоколі (ст.383 КК України).

Повідомлення підприємств, установ, організацій і посадових осіб повинні бути викладені в письмовій формі. Повідомлення представників влади, громадсь-

кості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу на місці вчинення злочину або з поличним, можуть бути усними або письмовими (ст.95 КПК).

У разі явки з повинною (з'явлення зі зізнанням, згідно проекту КПК України, що прийнятий Верховною Радою України 19.05 2003 року у першому читанні) встановлюється особа того, хто з'явився, після чого складається протокол, в якому детально викладається зроблена заява. Протокол підписують особа, що з'явилася з повинною, і посадова особа, що склала протокол (ст.96 КПК).

Прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя зобов'язані приймати заяви і повідомлення про вчинені або підготовлювані злочини, в тому числі і в справах, які не підлягають їх віданню.

По заяві або повідомленню про злочин прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя зобов'язані не пізніше триденного строку прийняти одно з таких рішень:

- 1) порушити кримінальну справу;
- 2) відмовити в порушенні кримінальної справи;
- 3) направити заяву або повідомлення за належністю.

Одночасно вживається всіх можливих заходів, щоб запобігти злочину або припинити його. За наявності відповідних підстав, що свідчать про реальну загрозу життю та здоров'ю особи, яка повідомила про злочин, слід вжити необхідних заходів для забезпечення безпеки заявника, а також членів його сім'ї та близьких родичів, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби вплинути на заявника (ст.97 КПК).

У випадку, коли до прокуратури чи до органів внутрішніх справ надходить інша інформація про події – відомості, що надійшли з інших джерел, то вони потребують проведення негайної перевірки з метою встановлення ознак злочину або їх відсутності.

До цієї інформації належать:

1) інформація громадян, представників громадськості та службових осіб, що надійшла по телефону (телефаксу), телеграфу, радіо і телебаченню;

2) повідомлення:

- персоналу медичних установ про звернення громадян з тілесними ушкодженнями, походження яких могло бути наслідком злочинних дій;

- працівників паспортних апаратів про втрату громадянами паспортів за обставин, що викликають підозру у скоєнні злочину;

- співробітників Державтоінспекції про дорожньо-транспортні пригоди, що супроводжувалися загибеллю людей, завданням їм тілесних ушкоджень або суттєвими матеріальними збитками, викрадення транспортних засобів, кримінальні випадки управління транспортними засобами у нетверезому стані;

- працівників МРЕВ про втрату громадянами посвідчень на право управління автотранспортом та

технічних паспортів на автомобілі за обставин, що викликають підозру у скоєнні злочину;

- працівників підрозділів охорони про ввімкнення приладів охоронно-пожежної сигналізації;

- працівників пожежної охорони під час пожежі або загоряння, що могли спричинити загибель людей або завдати шкоди їх здоров'ю, а також суттєвих матеріальних збитків усім видам власності;

- про інші події або факти, що мають відношення до боротьби із злочинністю і забезпечення правопорядку;

3) листи страхових установ про звернення громадян за фактами правопорушень;

4) зведення про аварії на виробництві, епізоотії, стихійне лихо, нещасні випадки з людьми або інші надзвичайні події;

5) інша інформація (комерційні акти тощо).

Перевірка заяви або повідомлення про злочин до порушення справи здійснюється прокурором, слідчим або органом дізнання в строк не більше десяти днів шляхом відібрання пояснень від окремих громадян чи посадових осіб або витребування необхідних документів. Згідно ст.209 раніше означеного проекту КПК України, пропонується заяву, повідомлення чи іншу інформацію про злочин, яка повинна бути розглянута і по ній повинно бути прийняте одне із зазначених рішень, обмежити в строк не пізніше п'яти діб, а при необхідності здійснити її попередню перевірку – не пізніше п'ятнадцяти діб із моменту реєстрації... Крім того, в цій же статті передбачені випадки продовження до одного, до трьох і до шести місяців строку попередньої перевірки зазначених заяв, повідомлень чи іншої інформації про злочини.

При наявності вище зазначених приводів і підстав, прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя зобов'язані винести постанову, а суд - ухвалу про порушення кримінальної справи, вказавши приводи і підстави до порушення справи, статтю кримінального закону, за ознаками якої порушується справа, а також далі її спрямування.

Якщо на момент порушення кримінальної справи встановлено особу, яка вчинила злочин, кримінальну справу повинно бути порушено щодо цієї особи.

Після порушення справи:

1) прокурор направляє справу для провадження досудового слідства або дізнання;

2) слідчий починає досудове слідство, а орган дізнання починає дізнання;

3) суд направляє справу прокуророві для провадження досудового слідства або дізнання, а справи про злочини приватного звинувачення приймає для розгляду в суді (ст.98 КПК).

У разі, коли кримінальну справу порушено щодо певної особи, прокурор (суддя) вправі прийняти рішення про заборону такій особі виїжджати за межі України до закінчення попереднього розслідування чи

судового розгляду, про що виносить мотивовану постанову (ухвалу) (ст.98-1 КПК).

При відсутності підстав до порушення кримінальної справи прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя своєю постановою, а суд - ухвалою відмовляють у порушенні кримінальної справи, про що повідомляють заінтересованих осіб і підприємства, установи, організації.

Якщо в результаті перевірки заяви чи повідомлення, що надійшли, не встановлено підстав для порушення кримінальної справи, але матеріали перевірки містять дані про наявність у діянні особи адміністративного або дисциплінарного проступку чи іншого порушення громадського порядку, прокурор, слідчий, орган дізнання, суддя вправі, відмовивши в порушенні кримінальної справи, надіслати заяву або повідомлення на розгляд громадській організації, товариському суду, комісії в справах неповнолітніх, трудовому колективу або адміністрації підприємства, установи, організації для вжиття відповідних заходів впливу або передати матеріали для застосування в установленому порядку заходів адміністративного стягнення (ст.99 КПК).

Постанову слідчого і органу дізнання про відмову в порушенні кримінальної справи може бути оскаржено відповідному прокуророві, а якщо таку постанову винесено прокурором - вищестоящому прокуророві. Скарга подається особою, інтересів якої вона стосується, або її представником протягом семи днів із дня одержання копії постанови.

У тактичному аспекті розкриття злочинів по свіжих слідах носить яскраво виражений пошуковий характер. У ході діяльності, що розглядається вирішуються, головним чином, завдання виявлення, збору, накопичення доказових фактів, за допомогою яких в найкоротші терміни встановлюються особи, що здійснили злочин і, що втекла з місця злочину. Розслідування злочину з метою його швидкого розкриття нерозривно пов'язане з високою оперативністю проведення слідчих дій і розшукових заходів.

Найбільше вдалим, як на нашу думку, буде розуміння "розшуку по свіжих слідах" як сукупності оперативно-пошукових заходів і слідчих дій, спрямованих на встановлення і затримку осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, у найкоротші терміни після його виявлення. Проте, поняття "найкоротший термін" потребує більш точного визначення. Протягом тривалого часу вчені-криміналісти під розкритими злочинами по свіжих слідах вважали такі, які у результаті проведення початкових оперативно-пошукових заходів і невідкладних слідчих дій розкривалися протягом доби, тобто 24 години із моменту надходження заяви чи повідомлення про нього в органи внутрішніх справ.

Іноді робота, проведена по розшуку злочинців, може затягтися по різноманітних причинах понад показаний термін. У подібних випадках необхідно врахо-

увати і такі ознаки, як безперервність і наступальність процесу проведення оперативно-пошукових заходів від моменту одержання повідомлення про вчинення злочину до моменту затримки винного.

З урахуванням викладеного, зміст поняття "найкоротший термін" було дано точно й однакове визначення в нормативних актах МВС України. У них вказується, що розкритими "по свіжих слідах" вважаються ті злочини, по яких особи, що їх учинили, установлені не тільки протягом 24 години, але і після закінчення не понад трьох діб, якщо пошукові заходи велися активно і безупинно.

Таким чином, під розкриттям злочину "по свіжих слідах" варто розуміти комплекс необхідних оперативно-пошукових заходів і слідчих дій, здійснених після його виявлення або одержання про нього заяви (повідомлення), що велось безупинно і забезпечило встановлення осіб, що його вчинили, у термін не понад трьох діб. Оскільки дії по свіжих слідах мають настільки важливе практичне значення, що виникає необхідність визначити поняття "розкриття злочину по свіжих слідах". В галузі оперативно-пошукової роботи термін "по свіжих слідах" вживається в переносному значенні. У практиці роботи органів внутрішніх справ під цим терміном розуміється найвищою мірою швидко розкриття злочинів.

По свіжих слідах можна розслідувати частіше за все такі злочини, як крадіжки, грабунки, розбійні напади, шахрайство, хуліганство, зґвалтування, вбивства, спричинення тілесних ушкоджень, підпали, фальшивомонетництво, спекуляцію, хабарництво, розкрадання (звичайно при затриманні злочинців на місці злочину), а також дорожньо-транспортні злочини, що спричинила серйозні наслідки.

Проблема підвищення ефективності розслідування по вказаних справах тісно пов'язана з такими найважливішими проблемами, як загальне розкриття злочинів, нерозкритими злочинами минулих років, рецидивною злочинністю і т.п. Розслідування злочинів по свіжих слідах протікає в специфічних умовах, які накладають відбиток на діяльність органів внутрішніх справ і прокуратури у вказаній ситуації. Такими умовами (чинниками), є передусім:

1. Раптовість виникнення ситуації, що вимагає негайного розслідування.

2. Дефіцит часу для прийняття слідчим, органом дізнання процесуальних і тактичних рішень, а також для їх здійснення.

3. Велика динамічність процесу розслідування, швидка зміна обстановки, підвищена мінливість слідчої ситуації.

Нестача інформації (про характер події, про особу, що скоїла злочин, і при прийнятті рішень)

5. Необхідність невідкладного використання в розслідуванні справи всієї нової інформації, як доказової, так і з метою орієнтування

6. Протидія розслідуванню, приховання злочинцем слідів і різних обставин злочину як продумана поведінка суб'єкта, розрахована на збереження в таємниці самої події або окремих обставин злочину, його наслідків з метою ускладнення розслідування і ухилення від кримінальної відповідальності.

Кожний з цих чинників впливає на організацію розслідування в певному напрямі.

У практиці органів внутрішніх справ розкриття злочинів по свіжих слідах нерідке, мається на увазі як комплекс первинних оперативно-розшукових заходів, здійснюваних черговими або оперативними частинами відділів внутрішніх справ спільно з апаратами карного розшуку і слідства, направленою на встановлення і затримання злочинців безпосередньо після виявлення скоєного ними злочину.

Мета розкриття злочинів по свіжих слідах складається не тільки в швидкому встановленні і затриманні осіб, що підозрюються, але і в зборі максимальної доказовості інформації про обставини, місце, час і мотиви здійснення злочину, що дозволяє в найкоротші терміни достовірно визначити їх винність. Виявлення, збирання, закріплення слідів злочину, поки вони не "вихолонули" (не зникли), є надійною гарантією для виявлення і затримання особи, що підозрюється в здійсненні злочину, і забезпечення всебічного, повного і об'єктивного дослідження всіх обставин справи.

Відмічені характерні ситуаційні особливості дозволяють визначити розкриття злочинів по свіжих слідах як діяльність органів дізнання і досудового слідства, здійснювану відповідно до кримінально-процесуального законодавства, і відомчих нормативних актів по закріпленню слідів злочину, доведеного в умовах неочевидності, і встановленню винної особи в максимально стислі терміни з моменту виявлення цього діяння.

Вияткова практична значущість розкриття злочину по свіжих слідах полягає в тому, що воно забезпечує своєчасне виявлення і закріплення слідів злочину, виявлення осіб, його що здійснили, їх винність; дозволяє успішно закінчити розслідування у встановлені законом терміни

Таким чином, розкритим вважається такий злочин, кримінальна справа по якому закінчена провадженням і по справі прийняте одне з таких рішень.

1. Прокурором затверджено обвинувальний висновок і кримінальна справа направлена до суду щодо особи чи осіб, що встановленні (ст.232 КПК).

2. Особа, яка вчинила злочин, встановлена, але суд вправі на підставі статті 7 КПК України звільнити підсудного від кримінальної відповідальності і від покарання в наслідок зміни обстановки.

3. Особа, яка вчинила злочин, встановлена, але суд вправі на підставі статей 7-1, 7-2, 8, 9, 10, 11-1 КПК України закрити кримінальну справу у зв'язку з дійовим каяттям; з примиренням обвинуваченого, підсуд-

ного з потерпілим; із застосуванням примусових заходів виховного характеру; з передачею особи на поруки або із закінченням строків давності

4 Особа, яка вчинила злочин, встановлена, але слідчий, встановивши в кримінальній справі, що суспільно небезпечне діяння вчинене особою у віці від 11 років і до виповнення віку, з якого можлива кримінальна відповідальність, виносить постанову на підставі статті 7-3 КПК України про закриття справи та застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру, з наступним направленням прокурору справи та постанови

Слідчий, встановивши в кримінальній справі, що суспільно небезпечне діяння вчинене дитиною, яка не досягла 11-річного віку, виносить постанову про закриття справи..., про що повідомляє прокурора і службу в справах неповнолітніх за місцем проживання дитини.

5. Особа, яка вчинила злочин, відома, і є достатньо доказів, що вказують на вчинення злочину (злочинів) цієї особою (особами), але кримінальна справа щодо цієї особи (осіб) закрита згідно з пунктами 4, 8 статті 6 КПК України внаслідок акта амністії, а також у зв'язку з помилуванням окремих осіб; щодо померлого.

6 Особа, яка вчинила злочин, встановлена в процесі протокольної форми досудової підготовки матеріалів, і протокол з матеріалами надсилається прокурору для порушення кримінальної справи та подальшого направлення до суду, згідно статей 425, 426, 430 КПК України.

До внесених змін і доповнень у КПК України Законом України від 21 червня 2001 року, були дещо інші критерії у визначанні розкриття злочинів [6, с.378]

У відомчих нормативних актах існують ще такі додаткові критерії по розкриттю злочинів: а) безпосередньо розкритий злочин і б) участь у розкритті злочину Під безпосередньо розкритим злочиним вважають затримання злочинця (злочинців) на місці злочину або за свідченням очевидців після його скоєння, одержання оперативної та іншої інформації про особу, яка вчинила злочин, чи місце знаходження речових доказів, знарядь злочину; встановлення інших фактичних даних (слідів, свідків, матеріалів, документів, речей тощо), які свідчать про вчинення злочину конкретною особою, знайшли підтвердження в ході слідства і покладені в основу обвинувачення. Під участю у розкритті злочину розуміють іншу діяльність працівників органів внутрішніх

справ, що сприяє встановленню й викриттю злочинця (злочинців), виявленню та процесуальному закріпленню окремих обставин злочину, слідів і речових доказів, одержанню додаткової інформації щодо вчиненого злочину, забезпеченню виконання оперативних заходів і використанню науково-технічних засобів тощо.

Як видно із зазначених критеріїв, деякі положення є достатньо суперечними, наприклад, повторюються виявлення слідів і речових доказів злочину, що приводить на практиці до певних непорозумінь між окремими службами в процесі розкриття та розслідування злочинів, тому що вирішальним у спорі, хто розкрив злочин, є виставлення відповідної статистичної картки на розкритий злочин

На нашу думку, вирішенню зазначених проблем можна уникнути, якщо дещо змінити критерії в оцінці роботи окремих служб в органах внутрішніх справ. Наприклад, не обов'язково однаково вимагати постійно великих показників у роботі дільничних інспекторів міліції і співробітників карного розшуку (по боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин, державної служби боротьби з економічною злочинністю) по розкриттю злочинів

ЛІТЕРАТУРА

1. Новий тлумачний словник української мови: В 4-х т. /Укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. -К., 1999. -Т.1 -С.910.
2. Новий тлумачний словник української мови: В 4-х т. /Укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. -К., 1999. -Т.4. -С.890.
3. Біленчук П.Д., Головач В.В., Салтевський М.В. та ін. Криміналістика: Підручник /За ред. П.Д. Біленчука. -Київ: Право, -1997. -256 с.
4. Салтевський М.В. Криміналістика: Підручник: У 2 ч. -Харків. Консум. 2001. -Ч.2. -528 с
5. Кузьмічов В.С., Прокопенко Г.І. Криміналістика: Навч. посіб. /За заг. ред. В.Г. Гончаренка та Є.М. Моїсеєва. -К.: Юрінком Інтер, 2001. -368 с.
6. Барилюк В.І. Основи методики розкриття та розслідування злочинів "по свіжих слідах" /П.Д. Біленчук, В.К. Лисиченко, Н.І. Клименко та ін. Криміналістика: Підручник /За ред. П.Д. Біленчука. -К.: Атіка, 2001. -544 с.

Надійшла до редакції 25.06.2003

БАРИЛЮК В.І. ПРАВОВІ ОСНОВИ РАСКРЫТИЯ И РАССЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ «ПО СВЕЖИМ СЛЕДАМ»

Рассмотрена юридическая природа и следственная практика применения метода раскрытия и расследования преступлений «по свежим следам»

BARILJUK V.I. LEGAL BASES OF DISCLOSING AND INVESTIGATION OF CRIMES "ON FRESH TRACES"

The legal nature and investigator practice of application of a method of disclosing and investigation of crimes "on fresh traces" is considered.